

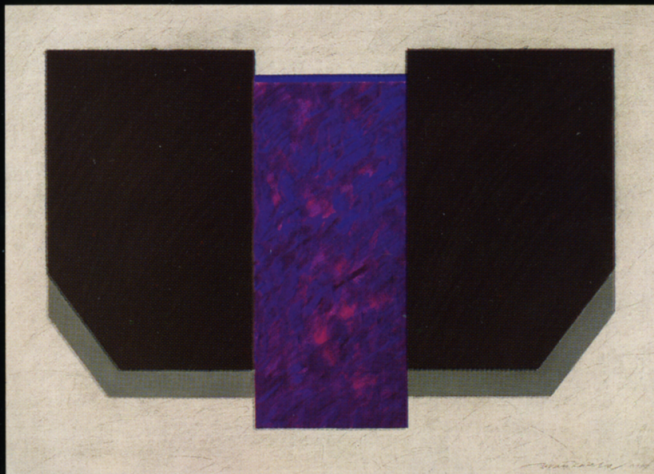

CD-528 DIGITAL

KOKO
KOKKONEN 5
COMPLETE

JOONAS KOKKONEN

...DURCH EINEN SPIEGEL... — WIND QUINTET
SINFONIA DA CAMERA — IL PAESAGGIO

LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA
ULF SÖDERBLOM AND OSMO VÄNSKÄ, CONDUCTORS
SINFONIA LAHTI WIND QUINTET JUKKA TIENSUU, HARPSICHORD

KOKKONEN, Joonas (b. 1921)

- [1] * **...durch einen Spiegel...** (1976-77) (*G. Schirmer, New York*) **19'29**

Metamorphosis for Twelve Strings and Harpsichord*Andante — Allegro — Allegro ma non troppo — Molto adagio***Jukka Tiensuu**, harpsichord

- **Wind Quintet** (1971-73) (*G. Schirmer, New York*) **13'08**

- [2] I. *Andante* 4'53

- [3] II. *Allegro vivace* 2'20

- [4] III. *Moderato, quasi allegretto* 2'33

- [5] IV. *Allegro* 3'05

- ***Sinfonia da camera** (1961-62) (*Fazer*) **17'10**

- [6] I. *Moderato* 5'07

- [7] II. *Allegro non troppo* 4'39

- [8] III. *Molto vivace* 2'12

- [9] IV. *Andante* 4'44

- [10] *****Il paesaggio** (1987) (*World Première Recording*) (*Fazer*) **9'31**

Musica per orchestra da camera**Lahti Symphony Orchestra** (Lahden kaupunginorkesteri)(leader: **Sakari Tepponen**)***Ulf Söderblom** and *****Osmo Vänskä**, conductors****Sinfonia Lahti Wind Quintet****Outi Viitaniemi-Parikka**, flute; **Lasse Junttila**, oboe;**Timo Saarenpää**, clarinet; **Harri Ahmas**, bassoon; **Pertti Kuusi**, horn

Joonas Kokkonen (b. 13th November 1921) has composed four symphonies (BIS-CD-485, 498, 508, 468 respectively) and three works for orchestra which many people would be prepared to call symphonies: *Music for String Orchestra* (BIS-CD-485), *Symphonic Sketches* (BIS-CD-468) and *Opus sonorum* (BIS-CD-508). These three pieces do not, however, fulfil the requirements of strict musical material and total unity which Kokkonen demands from a symphony.

Two works for chamber orchestra, which the composer himself describes as chamber symphonies, are very closely associated with his cycle of symphonies: *Sinfonia da camera* and *...durch einen Spiegel...* They comply with the symphonic principles of his compositions: 'In a symphony, everything is dependent upon everything else and every detail exerts an influence upon the whole.'

...durch einen Spiegel... (Metamorphosis for Twelve Strings and Harpsichord) inhabits a totally different world from that of *Sinfonia da camera*. Although Joonas Kokkonen's constant stylistic development has never proceeded in vast leaps, there is nevertheless a great distance from the *Sinfonia da camera* and the expressive sonorities of the *Second Symphony* to the work *...durch einen Spiegel...*, written in 1977, five years after the *Fourth Symphony*. The use of a harpsichord as a solo instrument inspired the composer to experiment: the music is grouped together into a small unit not only in the score and in the instrumental parts but also on the stage. Tonal colours play a greater rôle in this work than in previous ones, and are indeed employed as an element of construction. The high flute-like violin notes create a special atmosphere, as do the harpsichord echoes and the periodical use of mutes. With this work Kokkonen has created a new sort of 'harpsichord concerto', which often appears in concert programmes alongside the fifth *Brandenburg Concerto* by J.S. Bach.

Joonas Kokkonen explains the origins of *...durch einen Spiegel...* thus:
'Once I said rather pointedly that I could no longer start a new piece before I knew how I was going to finish it. I considered the totality of my works for a long time, and then the matter became surprisingly clear. In October 1976 I was representing Finland at an international music conference in Paris. While I was listening to the often boring speeches my thoughts began to wander and suddenly,

as if in a flash of lightning, the structure of my next work became clear. I still remember drawing a little graphic figure representing the entire form of my piece at the bottom of my conference programme. It remained much the same right up to the end of the composition.

‘The perhaps somewhat mysterious title deserves an explanation. While I was writing the opera *The Last Temptations* I had a vision. The biblical text from the letter of St. Paul to the Corinthians came into my mind — to avoid misunderstandings I must say that I don’t know the Bible very well. At any rate I remembered the German words: “Jetzt sehen wir durch einen Spiegel, in rätselhafter Gestalt”, “For now we see in a mirror dimly” (1 Cor 13:12). This vision brought to mind old mirrors that I had seen in my youth. The silver backing was generally so poor that one could dimly make out what was on the other side through the holes in it. There can be no question of programme music here — nor indeed anywhere.’

The form of the piece is typical for Kokkonen. Like the *Sinfonia da camera*, it begins with a slow introduction and after brisk, scherzo-like middle movements it also ends slowly. ...*durch einen Spiegel*... is played without a break, although its four movements (*Andante*, *Allegro*, *Allegro ma non troppo* and *Molto adagio*) differ greatly from each other.

...*durch einen Spiegel*... is written for four first violins, three second violins, two violas, two cellos, double bass and harpsichord. It was commissioned by the Lucerne Festival Strings and is dedicated to Rudolf Baumgartner.

The *Wind Quintet* was completed in 1973. Joonas Kokkonen had composed no chamber music for a long time, as the *Second String Quartet* (BIS-CD-458) was finished as early as 1966. Between these two works, however, numerous important pieces were written — the *Third Symphony*, the *Symphonic Sketches*, the *Cello Concerto* (BIS-CD-468), the cantata *Erekhtheion* (BIS-CD-498) and the *Fourth Symphony*, which was first performed in 1971 at the composer’s 50th birthday concert. Shortly after this symphony, work began on the *Wind Quintet*. The composer himself relates:

‘I wrote the *Wind Quintet* for the ensemble Den Norske Blåsekvintett from Oslo, which asked me for a piece in the context of a commission for music from all the Nordic countries. I had entertained plans for a wind quintet for several years, but this commission gave me a final incentive to realize the project. I started work in December 1971 and thought that I would finish it within a couple of months, using the ideas which had existed for years. It soon became clear, however, that the old ideas required a fundamental reworking; the composer had changed greatly in a few years. It therefore took longer than expected to write the quintet, and the final version was only completed in May 1973.

‘The first movement of the quintet, *Andante*, is the widest-ranging and, the “heaviest” from the point of view of content. The other three movements are quicker and in them the natural divertimento tone of a wind quintet appears in varied forms. The overall tone is only sporadically interrupted by certain problematically-pitched notes — like a reflection of the first movement. The tonal colour of the *Wind Quintet* is based on traditional playing techniques, and I have not used any alternative instruments. Within these limits I have, however, tried to pay strict attention to the various sonic possibilities of the wind quintet.

‘After several large-scale orchestral works, the composition of a wind quintet signified a return to my “old love”, chamber music. For this reason, composing the piece was an inspiring and obvious task.’

Joonas Kokkonen started to write *Sinfonia da camera* immediately after completing his *Second Symphony*. He himself said the following about its origination:

‘The work was written in response to a commission from the chamber orchestra Lucerne Festival Strings and its conductor Rudolf Baumgartner. Work started in spring 1961 and it was finished at the beginning of June 1962.

‘I first heard a concert by the Lucerne Festival Strings at the Lucerne Festival in 1960, at which the orchestra played Bach’s *Kunst der Fuge*. To commemorate this unforgettable concert, and as a dedication to this orchestra and its conductor, I started my composition with the motif B-A-C-H. The intervals contained herein, minor seconds, minor thirds and a perfect fourth (the result of the intervals contained in B-A-C-H — only months afterwards did I discover the reason), form

along with their complementary intervals the central melodic and harmonic material of the composition. The use of the B-A-C-H motif is at the same time a humble act of deference to the master. I have learned more from studying his works than from anything else.'

Sinfonia da camera is written for four first violins, three second violins, two violas, two cellos and double bass.

Il paesaggio was commissioned by the city of Järvenpää — Kokkonen's home town and also the home of Jean Sibelius and many other composers and artists — for the inauguration of the Järvenpää Hall on 13th February 1987. The composer has characterized his piece as follows:

'The Italian term "Il paesaggio" means "landscape". The name of the piece refers to the landscape around Lake Tuusula, which I have known for almost sixty years and which has inspired me greatly. I merely used the language of music, Italian, to make it clear that this is not a question of descriptive music but was only a starting point for the work. Therefore the work bears the subtitle "Musica per orchestra da camera" (Music for chamber orchestra).' In this case the chamber orchestra consists of a wind quintet and strings.

Joonas Kokkonen concludes his work with a riddle (in the score the word 'Enigma' appears eleven bars before the end). In the final theme he wished to remember three other composers from Järvenpää. First the entire orchestra plays in unison E-A-E flat-B-B flat-E-E flat or the musical notes of the name of Jean Sibelius (1865-1957): E-A-S-Si-B-E-S. The oboe spells the name of Erik Bergman (b. 1911): E-B flat-E-G-A (E-B-E-G-A), and the flute spells the name of Paavo Heininen (b. 1938): A-B-E-E (A-H-E-E).

In the final bars Joonas Kokkonen returns home: A-(A flat)-E flat-E; the work ends in his favourite key of E major, with which the opera *The Last Temptations* and the *Requiem* end, and the letters S.D.G. L.D.: Soli Deo Gloria, Laus Deo.

Tero-Pekka Henell

The members of the **Sinfonia Lahti Wind Quintet** are top-class young musicians from the Lahti Symphony Orchestra. The quintet was formed in 1989 when the orchestra engaged Outi Viitaniemi-Parikka (b. 1962) as solo flautist and Harri

Ahmas (b. 1957) as solo bassoonist. The other members of the quintet had already played for some years in Lahti: solo oboist Lasse Junttila (b. 1960) since 1984, solo clarinetist Timo Saarenpää (b. 1950) since 1971 and solo hornist Pertti Kuusi (b. 1961) since 1983. All the quintet's members have also appeared as soloists with the orchestra. Joonas Kokkonen's *Wind Quintet* has often featured on the Sinfonia Lahti Wind Quintet's programmes and the composer has given the players valuable advice. This is the Sinfonia Lahti Wind Quintet's first BIS recording.

Lahti is a town with approximately 100,000 inhabitants 60 miles north of the Finnish capital, Helsinki; it is a modern centre for sports, culture, trade and industry. The Lahti area is cut through by mighty glacial ridges and Lake Vesijärvi, as beautiful in the winter as it is in the summer, contributes a charming aspect to the city's appearance. Lahti's international sports centre is one of the world's finest skiing and ski-jumping venues, and the city's successful football team Kuusysi is also known internationally. Each year in August the Lahti International Organ Week takes place — one of the most renowned organ festivals in the world. The city is also known on account of the international Poster Biennale and the Mukkula international authors' conference.

The **Lahti Symphony Orchestra** was founded in 1949 to maintain the traditions of the orchestra established in 1910 by the society Lahti Friends of Music. In recent years the orchestra has developed into one of the most notable in the Nordic countries. Its recordings under the direction of its conductors Osmo Vänskä (chief guest conductor 1985-88, chief conductor since 1988) and Ulf Söderblom (chief conductor 1985-88, chief guest conductor 1988-91) have won the orchestra international renown; notable among these is the highly acclaimed world première recording of the original version of the Sibelius *Violin Concerto* (BIS-CD-500). On earlier discs the orchestra played music by Crusell (BIS-CD-345) and Kalevi Aho (BIS-CD-396). The orchestra's complete edition of Joonas Kokkonen's orchestral music (BIS-CD-468, 485, 498, 508 and 528) is one of Finland's biggest recording projects.

The Lahti Symphony Orchestra presents weekly concerts in the Lahti Concert Hall (architects Heikki and Kaija Sirén, 1954) and in the Ristinkirkko (Church of

the Cross; Alvar Aalto, 1978); this church is also the venue for all the orchestra's recordings. The orchestra also appears at the Lahti International Organ Week and at opera performances in the city.

Ulf Söderblom (b. 1930) is one of Finland's best known conductors of all time. His principal area of activity has been opera and large-scale vocal music; he has been conductor of the Finnish National Opera since 1957 and its chief conductor since 1973. He has conducted at the Savonlinna Opera Festival ever since its recommencement in 1967. He has also been a tireless champion of new Finnish music. He has conducted many of the best known major Finnish works for choir and orchestra (his recordings include *Juha* by Aarre Merikanto, *The Horseman* by Sallinen, *The Last Temptations* by Kokkonen, *Psalmus* by Uno Klami and *The Damask Drum* by Paavo Heininen) and given the first Finnish performances of major international works for chorus and orchestra. He was awarded the Finnish State Music Prize in 1977 and in 1991 the President of Finland awarded him the honorary title of Professor. Ulf Söderblom was artistic director of the Lahti Symphony Orchestra in the period 1985-88; in the years 1988-91 he was its chief guest conductor. This is his fourth BIS recording.

Osmo Vänskä (b.1953) belongs among the élite of Finland's young conductors of international repute. He studied conducting at the Sibelius Academy with Jorma Panula, qualifying in 1979. He has also studied privately in London and West Berlin and has taken part in Rafael Kubelík's master class in Lucerne. Osmo Vänskä is also active as a clarinettist: he studied the clarinet with Sven Lavela at the Sibelius Academy and in West Berlin as a pupil of Karl Leister. During the years 1971-77 he was principal clarinettist with the Turku Philharmonic Orchestra and from 1977-82 he was assistant principal clarinettist with the Helsinki Philharmonic Orchestra.

In 1982 Osmo Vänskä won the international Besançon Competition for young conductors, after which he has conducted the most important orchestras in Finland, Norway and Sweden. His international career has also blossomed rapidly outside the Nordic countries and he has worked for example in France, the Netherlands, Czechoslovakia, Estonia and Japan.

As an opera conductor he has appeared at the Savonlinna Opera Festival, at the Royal Opera in Stockholm and at the Finnish National Opera. He assumed the position of principal guest conductor of the Lahti Symphony Orchestra in autumn 1985; in autumn 1988 he took over as artistic director of the same orchestra. He appears on 6 other BIS records.

Joonas Kokkonen: Works for Orchestra

Title	CD No.	Length	Ensemble
Music for String Orchestra (1956-1957)	CD-485	28'	str
The Hades of the Birds (1958-1959)	CD-485	14'	2222 2200 T0 str mezzo-sop
Symphony No.1 (1958-1960)	CD-485	23'	3333 4330 T0 str
Symphony No.2 (1961)	CD-498	22'	3333 4330 T0 1 str
*Sinfonia da camera (1962)	CD-528	17'	12 strings
Opus sonorum (1964)	CD-508	12'	2232 4320 pno str
Symphony No.3 (1967)	CD-508	21'	4333 4330 T3 1 cel pno str
Symphonic Sketches (1968)	CD-468	14'	3232 4330 T2 1 str
Cello Concerto (1969)	CD-468	25'	2232 4220 T2 1 str
Erekhtheion (1969-1970)	CD-498	16'	2222 4220 T3 str sop bar mixch
Symphony No.4 (1971)	CD-468	22'	4333 4330 T2 1 str
Inauguratio (1971)	CD-498	8'	3333 4330 T3 1 str
* ...durch einen Spiegel... (1976-1977)	CD-528	19'	12 strings harpsichord
Interludes from the opera 'The Last Temptations' (1977)	CD-498	16'	2232 4330 T2 1 cel str
Requiem (1981)	CD-508	38'	3333 4330 T3 1 str sop bar mixch
*Il paesaggio (1986-1987)	CD-528	10'	1111 1000 str

* = for chamber orchestra

Joonas Kokkonen (s. 13.11.1921) on säveltänyt neljä sinfoniaa (BIS-CD-485, 498, 508, 468) sekä kolme orkesteriteosta, joille monet olisivat olleet valmiit antamaan nimen sinfonia — *Musiikkia jousiorkesterille* (BIS-CD-485), *Sinfonisia luonnoksia* (BIS-CD-468) ja *Opus sonorum* (BIS-CD-508) — mutta ne eivät täytä niitä tiukkoja musiikillisen materiaalin ja kokonaismuodon ykseyden vaatimuksia, jotka Kokkonen sinfonioiden asettaa.

Joonas Kokkonen sinfoniasarjaan liittyy kuitenkin läheisesti kaksi kamari-orkesteriteosta, jotka hän on määritellyt kamarisinfoniaiksi: *Sinfonia da camera* ja *...durch einen Spiegel...* Ne vastaavat hänen sinfonisia säveltäjänperiaatteitaan: ”Sinfoniassa kaikki riippuu kaikesta ja kaikki vaikuttaa kaikkeen”.

...durch einen Spiegel..., Metamorfooseja 12 jouselle ja cembalolle, elää toisessa maailmassa kuin *Sinfonia da camera*. Vaikka Joonas Kokkonen tyylin vakaa kehityslinja ei koskaan ole edennyt suurin harppauksin, matka *Sinfonia da cameran toisen sinfonian* ekspressiivisestä sointikuvasta viisi vuotta *neljännen sinfonian* jälkeen vuonna 1977 valmistuneeseen *...durch einen Spiegel...* -teokseen on pitkä. Cembalo teoksen soolosoittimena on innoittanut säveltäjän myös kokeilemaan: musiikki ryhmitellään pieniksi kokonaisuuksiksi niin partituurissa, soitinten stemmoissa kuin esiintymislavallakin. Sointiväreillä on teoksessa aiempaa suurempi merkitys ja niitä käytetään jopa rakenteellisina aineksina: oman erityisen tunnelmansa luovat esimerkiksi viulujen korkeat huiluaänet ikään kuin cembalon sointujen kaikuina sekä ajoittain käytetyt sordinot. Teoksessaan Kokkonen on luonut uudenlaisen ”cembalokonserton”, joka konserttiohjelmassa on usein liitetty Bachin viidenteen Brandenburgilaiseen konserttoon.

Joonas Kokkonen on kertonut teoksensa *...durch einen Spiegel...* synnystä:

”Joskus olen hiukan kärjistäen sanonut, että en voi aloittaa uutta teosta ennen kuin tiedän, miten lopetan sen. Olin kauan ajatellut teokseni kokonaistaarta, kun asia selvisi minulle aivan yllättävässä paikassa. Istuin lokakuussa 1976 Suomen edustajana eräässä kansainvälisessä musiikkikonferenssissa Pariisissa. Pääasiassa ikävyyttäviä puheenvuoroja kuunnellessani ajatukseni alkoivat harhailla, ja yht’äkkiä, kuin salaman leimahduksena, ratkesi tekeillä olevan teokseni makro-struktuuri. Muistan, miten piirsin konferenssin esityslistan alareunaan pienen

graafisen kuvion, joka kuvasi teoksen kokonaisuuttoa. Suurin piirtein sellaisena se säilyi sävellystyön loppuun saakka.

Teoksen ehkä hiukan salaperäinen nimi vaatii selityksen. Säveltäessäni oopperaani *Viimeiset kiusaukset* koin voimakkaan vision. Mieleeni tulivat Raamatun sanat Paavalin kirjeestä korinttolaisille — väärinkäsitysten välttämiseksi minun on todettava, että tunnen erittäin huonosti Raamattua. Joka tapauksessa nuo sanat 'Sillä nyt me näemme kuin kuvastimessa, arvoituksen tavoin, mutta silloin kasvoista kasvoihin' kuuluvat saksaksi: 'Jetzt sehen wir durch einen Spiegel, in rätselhafter Gestalt'. Tuon vision yhteydessä tulivat nimittäin mieleeni nuoruudessani näkemäni vanhat peilit. Peilin lasin takana oleva hopeointi oli monin paikoin kulunut, niin että syntyneistä aukoista saattoi hämärästi nähdä, mitä peilin toisella puolella oli. Ohjelmamusiikista ei kuitenkaan ole kysymys — onko siitä kysymys oikeastaan milloinkaan?

Teoksen muoto on Kokkoselle tyypillinen: kuten *Sinfonia da camera*, se alkaa hitaammalla johdannolla ja päättyy nopeiden scherzomaisten välisien jälkeen hitaaseen osaan. ...*durch einen Spiegel*... esitetään kuitenkin yhtäjaksoisesti, ilman taukoja, mutta sen neljä jaksoa, *Andante*, *Allegro*, *Allegro ma non troppo* ja *Molto adagio* erottuvat toisistaan selkeästi.

...*durch einen Spiegel*... on sävelletty neljälle ensiviululle, kolmelle toiselle viululle, kahdelle alttoviululle, kahdelle sellolle, kontrabassolle ja cembalolle. Se oli Festival Strings Lucernin tilausteos ja se on omistettu Rudolf Baumgartnerille.

Puhallinkvintetto valmistui vuonna 1973. Joonas Kokkonen ei ollut pitkään aikaan kirjoittanut kamarimusiikkia, sillä *toinen jousikvartetto* (BIS-CD-458) oli valmistunut jo 1966. Näiden teosten välillä syntyi sen sijaan lukuisia suuria teoksia, mm. *kolmas sinfonia*, *Sinfonisia luonnoksia*, *sellokonsertto* ja *Erekhtheion-kantaatti* sekä *neljäs sinfonia*, joka sai kantaesityksensä säveltäjän 50-vuotisjuhlakonsertissa vuonna 1971. *Puhallinkvinteton* sävellystyö alkoi pian tämän konsertin jälkeen. Säveltäjä kertoo itse teoksen synnystä:

”Kirjoitin puhallinkvintettoni oslolaiselle Den Norske Blåsekvintett -yhtyeelle, joka oli pyytänyt minulta tätä teosta yhteispohjoismaisen sävellystilauksjärjestelmän puitteissa. Minulla oli jo vuosien takaa suunnitelmia puhallinkvintetoksi, mutta

lopullisen ärsykkeen idean toteuttamiseksi antoi mainittu tilaus. Aloitin sävellystyön joulukuussa 1971 ja uskoin saavani teoksen valmiiksi muutamassa kuukaudessa jo vuosia valmiina olleiden ideoiden pohjalta. Pian kuitenkin ilmeni, että vanhat ideat vaativat perusteellisen uudelleenmuokkauksen: säveltäjä ehtii muuttua muutamassa vuodessa paljon. Niinpä kvinteton kirjoittaminen kestikin odotettua kauemmin, ja lopullinen versio valmistui vasta toukokuussa 1973.

Teoksen ensimmäinen osa, *Andante*, on laajin ja sisällöltään 'vakavin'. Kolme muuta osaa ovat nopeampitempoisia, ja niissä ilmenee erilaisin muunnoksin puhallinkvintetolle luonnostaan soveltuva divertimentosävytyös. Tämän yleissävyn katkaisevat kuitenkin silloin tällöin — ikäänkuin heijastamina ensimmäisestä osasta — tietyt vakavammat äänenpainot. Puhallinkvinteton väritys perustuu traditionaaliseen soittotapaan, enkä ole myöskään käyttänyt vaihtoinstrumentteja. Näissä rajoissa olen kuitenkin pyrkinyt hyvin tarkoin kuuntelemaan puhallinkvintetin erilaisia väritysmahdollisuuksia.

Usean suurimuotoisen orkesteriteoksen jälkeen puhallinkvinteton säveltäminen merkitsi paluuta 'vanhaan rakkauteeni', kamarimusiikkiin. Tästäkin syystä teoksen kirjoittaminen oli inspiroiva ja läheinen tehtävä.”

Joonas Kokkonen alkoi säveltää teostaan *Sinfonia da camera* heti saatuaan *toisen sinfonian* valmiiksi. Hän on itse kertonut sävellyksen synnystä:

”Teos on sävelletty Festivals Strings Lucerne -kamariorkesterin ja sen johtajan Rudolf Baumgartnerin tilauksesta. Sävellystyö alkoi keväällä 1961, ja teos valmistui kesäkuun alussa 1962.

Kuulin Festival Strings -orkesteria ensi kerran konsertissa Luzernin musiikki-juhlilla 1960, jolloin se soitti Bachin teoksen *Die Kunst der Fuge*. Muistona tästä unohtumattomasta konsertista ja omistuksena orkesterille ja sen johtajalle olen aloittanut sävellyksen motiivilla b-a-c-h, jonka sisältämät intervallit, pieni sekunti ja pieni terssi sekä puhdas kvartti (b-a-c-h -motiivin sisältämien intervallien summa — selitys, jonka olen keksinyt vasta kuukausia jälkeenpäin) muodostavat komplementti-intervalleineen sävellyksen keskeisen melodisen ja harmonisen materiaalin. B-a-c-h -motiivin käyttö on samalla nöyrä kunnianosoitus sille mestarille, jonka tekstiä tutkimalla olen oppinut enemmän kuin mistään muualta.”

Sinfonia da camera on kirjoitettu neljälle ensiviululle, kolmelle toiselle viululle, kahdelle alttoviululle, kahdelle sellolle ja kontrabassolle.

Il Paesaggio on Joonas Kokkosen — sekä Jean Sibeliuksen ja monien muiden säveltäjien ja taiteilijoiden — kotikaupungin Järvenpään tilaama teos Järvenpää-talon vihkiäisiin 13.2.1987. Säveltäjä on luonnehtinut teostaan:

”Italian kielen sana ’Il paesaggio’ tarkoittaa maisemaa. Teoksen nimi viittaa Tuusulanjärven maisemaan, jonka olen tuntenut kohta 60 vuotta ja joka on vaikuttanut minuun innoittavasti. Olen kuitenkin halunnut käyttää musiikin kieltä, italiaa, osoittaakseni, että kysymys ei ole kuvailevasta ohjelmamusiikista, vaan ainoastaan teoksen lähtökohdasta. Sävellyksen alaotsikkona onkin ’Musica per orchestra da camera’, musiikkia kamariorkesterille.” Teoksen kamari-orkesterin muodostavat puhallinkvintetti ja jouset.

Joonas Kokkonen päättää teoksensa arvoituksen (partituurissa lukee yksitoista tahtia ennen loppua ”Enigma”). Viimeisillä teemoillaan hän on nimittäin halunnut muistaa kolmea muuta Järvenpää-säveltäjää. Ensin koko orkesteri soittaa unisonossa e-a-es-h-b-e-es eli Jean Sibeliuksen (1865-1957) nimen musiikilliset kirjaimet e-a-s-si-b-e-s. Oboe kirjoittaa nimen Erik Bergman (1911-): e-b-e-g-a ja huilu nimen Paavo Heininen (1938-): a-h-e-e.

Viimeisissä tahdeissa Joonas Kokkonen palaa kotiin: a-(as)-es-e; teoksen päättävät hänelle niin läheinen, *Viimeiset kiusaukset* -oopperan ja *Requiem*in lopun E-duuri-sointu ja kirjaimet S.D.G. L.D. — Soli Deo Gloria, Laus Deo.

Tero-Pekka Henell

Sinfonia Lahti -puhallinkvintetin jäsenet ovat Lahden kaupunginorkesterin nuoria huippumuusikoita. Kvintetti syntyi vuonna 1989, kun orkesteri valitsi soolohuillistikseen Outi Viitaniemi-Parikan (s. 1962) ja soolofagotistikseen Harri Ahmaksen (s. 1957). Kvintetin muut jäsenet olivat soittaneet Lahdessa jo kauemmin, orkesterin soolo-oboisti Lasse Juntila (s. 1960) vuodesta 1984, sooloklarinetisti Timo Saarenpää (s. 1950) vuodesta 1971 ja soolokäyrätorvensoittaja Pertti Kuusi (s. 1961) vuodesta 1983. Kvintetin jäsenet ovat kaikki esiintyneet myös orkesterinsa solisteina. Sinfonia Lahti -puhallinkvintetin konserttiohjelmissa on useimmiten juuri Joonas Kokkosen puhallinkvintetto, jonka esittämisestä itse

säveltäjä on antanut muusikoille arvokkaita neuvoja. Tämä on Sinfonia Lahti -puhallinkvintetin ensimmäinen levytys.

Lahti on n. 100 000 asukkaan moderni urheilun, kulttuurin, teollisuuden ja kaupan keskus 100 km pohjoiseen Helsingistä. Lahtea halkaisevat jääkaudella syntyneet mahtavat harjut, ja viehättävän vivahteensa kaupunkikuvaan antaa sekä kesällä että talvella kaunis Vesijärvi. Lahden kansainvälinen urheilukeskus on maailman hienoimpia hiihdon ja mäkihypyn areenoita, ja jalkapallon mestarijoukkue Kuusysi on tunnettu myös kansainvälisillä kentillä. Joka vuosi elokuussa järjestetään Lahden kansainvälinen Urkuviikko, joka on yksi tunnetuimmista urkufestivaaleista. Kaupunki tunnetaan myös kansainvälisestä Julistebiennalestaan ja Mukkulan kansainvälisestä kirjailijakokouksesta.

Lahden kaupunginorkesteri perustettiin vuonna 1949 vaalimaan vuonna 1910 toimintansa aloittaneen Lahden Musiikinystävien orkesterin perinteitä. Viime vuosina orkesteri on noussut yhdeksi Pohjoismaiden merkittävimmistä. Kapellimestareidensa Osmo Vänskän (päävierailija 1985-88, taiteellinen johtaja 1988-) ja Ulf Söderblomin (taiteellinen johtaja 1985-88, päävierailija 1988-1991) johtamien levytysten ansiosta orkesteri on saanut myös laajaa kansainvälistä tunnustusta; erityisesti Jean Sibeliuksen viulukonserton alkuperäisversion ensilevytys (BIS-CD-500) on saavuttanut menestystä. Aiemmilla levyillään orkesteri esittää Crusellin (BIS-CD-345) ja Ahon (BIS-CD-396) musiikkia; Joonas Kokkosen orkesterimusiikin kokonaislevytys on Suomen suurimpia levyhankkeita (BIS-CD-468, 485, 498, 508, 528).

Lahden kaupunginorkesteri konsertoi viikoittain Lahden Konserttitalossa (arkkitehdit Heikki ja Kaija Sirén, 1954) ja Ristinkirkossa (Alvar Aalto, 1978), jossa tehdään kaikki levytykset. Orkesteri esiintyy myös Lahden kansainvälisellä Urkuviikolla sekä Lahden oopperaesityksissä.

Ulf Söderblom (s.1930) on Suomen kaikkien aikojen tunnetuimpia orkesterinjohtajia, jonka toiminnan pääjuonne on aina ollut oopperan ja suurimuotoisen vokaalimusiikin johtamisessa. Hän on ollut Suomen Kansallisoopperan kapellimestari vuodesta 1957 ja ylikapellimestari vuodesta 1973. Savonlinnan Ooppera-

juhlien keskeinen kapellimestari hän on ollut juhlien uuden tulemisen alusta, vuodesta 1967 asti. Hän on uupumatta taistellut uuden suomalaisen musiikin puolesta ja johtanut myös lukuisia levytyksiä, mm. Aarre Merikannon *Juhan, Sallisen Ratsumiehen*, Joonas Kokkosen *Viimeiset kiusaukset*, Uuno Klamin *Psalmuksen* sekä Paavo Heinisen *Silkkirummun*. Kuorokapellimestarina hän on niin ikään ollut tienraivaajana monille maassamme tuntemattomille suurteoksille. Vuonna 1977 hän sai säveltaiteen valtionpalkinnon ja vuonna 1991 Tasavallan presidentti myönsi hänelle professorin arvonimen. Lahden kaupunginorkesterin taiteellisena johtajana Ulf Söderblom toimi vuosina 1985-88 ja päävierailijana 1988-91. Tämä on Ulf Söderblomin neljäs BIS-levytys.

Osmo Vänskä (s. 1953) kuuluu maamme nuorten kansainvälisten kapellimestareiden huippukaartiin. Hän opiskeli orkesterinjohtoa Sibelius-Akatemiassa Jorma Panulan johdolla ja suoritti kapellimestaritutkinnon vuonna 1979. Hän on lisäksi opiskellut yksityisesti Lontoossa ja Länsi-Berliinissä sekä osallistunut Rafael Kubelikin mestarikurssiin Luzernissa. Osmo Vänskä on myös taitava klarinetisti. Hän opiskeli klarinetinsoittoa Sibelius-Akatemiassa Sven Lavelan johdolla sekä Länsi-Berliinissä opettajanaan Karl Leister. Vuosina 1971-77 hän toimi Turun kaupunginorkesterin klarinetin äänenjohtajana sekä 1977-82 varaäänienjohtajana Helsingin kaupunginorkesterissa.

Vuonna 1982 Osmo Vänskä voitti Besançonin kansainvälisen nuorten kapellimestarien kilpailun, minkä jälkeen hän on johtanut säännöllisesti Suomen, Norjan ja Ruotsin suurempia orkestereita. Hänen kansainvälinen uransa on kehittynyt nopeasti myös Skandinavian ulkopuolelle ja hän on työskennellyt mm. Ranskassa, Hollannissa, Tšekkoslovakiassa, Virossa ja Japanissa.

Oopperakapellimestarina Osmo Vänskä on esiintynyt Savonlinnan Oopperajuhlilla, Tukholman Kuninkaallisessa Oopperassa ja Suomen Kansallisoopperassa. Lahden kaupunginorkesterin päävierailijaksi Osmo Vänskä kutsuttiin syksystä 1985 alkaen. Syksyllä 1988 hän aloitti työnsä orkesterimme taiteellisena johtajana. Tämä on hänen kuudes BIS-levytyksensä.

Ulf Söderblom and Jukka Tiensuu
...durch einen Spiegel...

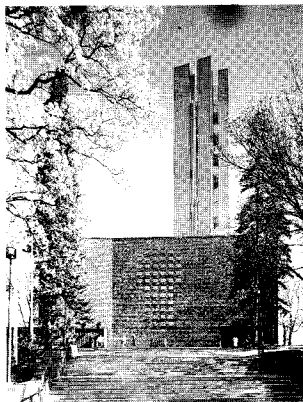
The Sinfonia Lahti Wind Quintet in the Church of the Cross
(left to right: Pertti Kuusi; Lasse Junttila; Outi Viitaniemi-Parikka;
Timo Saarenpää; Harri Ahmas)

Osmo Vänskä conducting the last minutes of the Complete Kokkonen Orchestral Music recording project (Sinfonia da camera)

The Church of the Cross (Ristinkirkko)

The Lahti Symphony Orchestra would like to thank the Parish of Central Lahti for kind permission to use the Church of the Cross for the orchestra's recordings.

Joonas Kokkonen (geb. 13.11.1921) hat vier Symphonien (BIS-CD-485, 498, 508, 468) und drei Orchesterwerke komponiert. Manche wären bereit gewesen, die Orchesterwerke — *Musik für Streichorchester* (BIS-CD-485), *Symphonische Skizzen* (BIS-CD-468) und *Opus sonorum* (BIS-CD-508) als Symphonien zu bezeichnen — sie erfüllen aber nicht die Anforderungen des strengen musikalischen Materials und der gesamten Einheit, die Kokkonen an seine Symphonien stellt.

Zwei Werke für Kammerorchester, die er selbst als Kammersymphonien bezeichnet: *Sinfonia da camera* und ...*durch einen Spiegel*... sind jedoch sehr nahe der Symphonieserie Joonas Kokkonens angeschlossen. Sie kommen den symphonischen Grundsätzen seines Komponierens entgegen: „Bei der Symphonie hängt alles von allem ab und alles wirkt auf die Gesamtheit“.

...*durch einen Spiegel*... (Metamorphosen für Zwölf Streichinstrumente und Cembalo) lebt in einer ganz anderen Welt als die *Sinfonia da camera*. Obwohl die stetige Stilentwicklung Joonas Kokkonens niemals mit großen Sprüngen vorangegangen ist, ist der Gang von der *Sinfonia da camera*, vom ausdrucksvollen Klangbild der zweiten *Symphonie* zum Werk ...*durch einen Spiegel*..., welches 1977, fünf Jahre nach der vierten *Symphonie* entstanden ist, weit. Das Cembalo als Soloinstrument hat den Komponisten zu Versuchen angeregt: die Musik wird sowohl in den Partituren, in den Stimmen der Instrumente, als auch auf der Bühne zu einer kleinen Gesamtheit gruppiert. Die Klangfarben haben im Werk eine größere Bedeutung als früher und werden sogar als aufbauendes Element verwendet: eine eigene besondere Stimmung erzeugen die hohen Flötenstimmen der Geigen, ebenso wie die als Echo angewandten Cembaloklänge und die zeitweisen Sordinos. In seiner Komposition hat Kokkonen ein neuartiges „Cembalokonzert“ geschaffen, das in Konzertprogrammen oft mit dem fünften *Brandenburgischen Konzert* von J.S. Bach in Verbindung gebracht wird.

Joonas Kokkonen erzählt über die Entstehung seines Werks ...*durch einen Spiegel*...:

„Irgendwann habe ich mal etwas spitz gesagt, daß ich kein neues Werk anfangen kann, bevor ich nicht weiß, wie ich es beende. Ich hatte lange über die Gesamtheit meines Werkes nachgedacht, als mir die Sache überraschend klar

wurde. Im Oktober 1976 saß ich als ein Vertreter Finnlands in einer internationalen Musikkonferenz in Paris. Meine Gedanken begannen beim Anhören der meist langweiligen Reden abzuschweifen und plötzlich, wie vom Blitz getroffen, wurde mir die Struktur meines gerade zu komponierenden Werkes klar. Ich erinnere mich noch, wie ich an den unteren Rand des Konferenzprogramms eine kleine grafische Figur zeichnete, die die gesamte Form meines Werkes darstellte. Es blieb bis zum Ende der Komposition ungefähr gleich.

Der vielleicht etwas geheimnisvolle Name verlangt nach einer Erklärung. Bei der Komposition zu der Oper *Die letzten Versuchungen* hatte ich eine Vision. Mir kamen die Bibelworte aus dem Brief des Paulus an die Korinther in den Sinn — um Mißverständnisse zu vermeiden, muß ich feststellen, daß ich die Bibel nur sehr schlecht kenne. Auf jeden Fall erinnerte ich mich dieser Worte, die auf deutsch lauten: „Jetzt sehen wir durch einen Spiegel, in rätselhafter Gestalt“. Anhand dieser Vision kamen mir nämlich alte Spiegel, die ich in meiner Jugend gesehen hatte, in den Sinn. Die Versilberung hinter dem Spiegelglas war größtenteils schon so schlecht, daß man durch die entstandenen Öffnungen schwach erkennen konnte, was auf der anderen Seite des Spiegels war. Von programmatischer Musik kann aber nicht die Rede sein — davon kann eigentlich nie die Rede sein.“

Die Gestaltung des Werks ist für Kokkonen typisch: wie bei der *Sinfonia da camera* beginnt es mit einer langsamen Einführung, um danach, nach schnellen scherzogleichen Zwischensätzen, langsam zu enden. ...durch einen Spiegel... wird jedoch fortlaufend gespielt, ohne Pausen, aber seine vier Sätze, *Andante*, *Allegro*, *Allegro ma non troppo* und *Molto adagio* unterscheiden sich stark voneinander.

...durch einen Spiegel... ist für vier erste Geigen, drei zweite Geigen, zwei Bratschen, zwei Cellos, Kontrabaß und Cembalo komponiert. Es war der Auftrag des Orchesters Festival Strings Lucerne und ist Rudolf Baumgartner gewidmet.

Das *Bläserquintett* wurde 1973 fertiggestellt. Joonas Kokkonen hatte lange keine Kammermusik geschrieben, da das zweite Streichquartett (BIS-CD-458) schon 1966 fertiggestellt wurde. Zwischen diesen beiden Stücken wurden aber zahlreiche bedeutende Werke, wie z.B. die dritte Symphonie, die Symphonischen Skizzen, das Cellokonzert, die Erekhtheion-Kantate und die vierte Symphonie geschaffen, die ihre Erstauf-

führung 1971 zum 50-jährigen Festkonzert des Komponisten hatte. Die Arbeit für das *Bläserquintett* wurde bald nach dieser Symphonie aufgenommen. Der Komponist berichtet selbst darüber:

„Ich schrieb das *Bläserquintett* für das Osloer Ensemble Den Norske Bläserkvintett, das mich um die Komposition in Verbindung eines Kompositionsauftrags der gesamten nordischen Länder darum gebeten hatte. Ich hatte schon seit ein paar Jahren Pläne für ein Bläserquintett, aber den letzten Anstoß zur Verwirklichung dieser Idee gab mir der erwähnte Auftrag. Im Dezember 1971 begann ich mit der Kompositionsarbeit, und glaubte, sie in ein paar Monaten durch die schon jahrelang fertigen Ideen dazu abgeschlossen zu haben. Bald schon wurde aber klar, daß die alten Ideen eine gründliche Neuüberarbeitung verlangten; der Komponist hatte sich in einigen Jahren sehr verändert. So dauerte die Niederschrift des Quintetts länger als erwartet, und die endgültige Fassung wurde erst im Mai 1973 fertig.

Der erste Satz des Quintetts, *Andante*, ist der umfassendste und inhaltmäßig der „schwerste“. Die drei anderen Sätze sind schneller und in ihnen treten die für Bläserquintette natürlich passenden Divertimentotöne in verschiedenen Varianten auf. Der Gesamtton wird nur ab und zu durch gewisse schwierigere Tonlagen unterbrochen — wie durch eine Reflexion des ersten Satzes. Die Klangfarbe des *Bläserquintetts* beruht auf einer traditionellen Spielweise, und ich habe auch keine Wechselinstrumente verwendet. Innerhalb dieser Grenzen habe ich jedoch versucht, auf verschiedene Klangmöglichkeiten des Bläserquintetts genau zu achten.

Nach mehreren großen Orchesterwerken bedeutete die Komposition eines Bläserquintetts die Rückkehr zu meiner „alten Liebe“, der Kammermusik. Schon aus diesem Grund war dies eine inspirierende und naheliegende Aufgabe.“

Joonas Kokkonen begann mit der Komposition des Werkes *Sinfonia da camera* sofort nachdem er die *zweite Symphonie* fertiggestellt hatte. Er selbst hat zum Entstehen der Komposition gesagt:

„Das Werk ist auf Bestellung des Kammerorchesters Festival Strings Lucerne und seines Dirigenten Rudolf Baumgartner entstanden. Die Kompositionsarbeit begann im Frühjahr 1961 und wurde Anfang Juni 1962 fertiggestellt.

Das erste Mal hörte ich ein Konzert des Orchesters Festival Strings bei den Musikfestspielen von Luzern 1960, wo es Bachs *Die Kunst der Fuge* spielte. In Erinnerung an dieses unvergeßliche Konzert und als Widmung für dieses Orchester und seinen Dirigenten, begann ich meine Komposition mit dem b-a-c-h Motiv. Die darin enthaltenen Intervalle, kleine Sekunden und kleine Terzen, sowie eine klare Quarte (das Ergebnis der im b-a-c-h Motiv enthaltenen Intervalle — die Erklärung fand ich selbst erst monatelang später heraus) bilden mit den Komplement-Intervallen das zentrale melodische und harmonische Material der Komposition. Die Verwendung des b-a-c-h -Motivs ist gleichzeitig eine demütige Ehrerbietung an den Meister. Durch die Erforschung seiner Texte habe ich mehr als durch alles andere gelernt“.

Il Paesaggio ist der Kompositionsauftrag der Stadt Järvenpää — die Heimatstadt von Kokkonen, wie auch von Jean Sibelius und vielen anderen Komponisten und Künstlern — zur Einweihung des Järvenpää-Hauses am 13.2.1987. Der Komponist hat sein Werk folgendermaßen charakterisiert:

„Der italienische Ausdruck „Il paesaggio“ bedeutet Landschaft. Der Name des Werkes deutet auf die Landschaft des Tuusula-Sees hin, den ich bald schon seit 60 Jahren kenne, und der mich zu vielem inspiriert hat. Die Sprache der Musik, das Italienische, wollte ich nur verwenden, um deutlich zu machen, daß es sich hier nicht um eine bildliche Musik handelt, sondern nur um den Ausgangspunkt des Werkes. Als Untertitel der Komposition steht daher „Musica per orchestra da camera“, Musik für Kammerorchester.“ Das Kammerorchester hierfür bilden ein Bläserquintett und Streichinstrumente.

Joonas Kokkonen beendet sein Werk rätselhaft. (In der Partitur stehen elf Takte vor dem Schluß „Enigma“.) Im letzten Thema wollte er nämlich an drei weitere Komponisten aus Järvenpää erinnern. Zuerst spielt das Orchester im Unisono e-a-es-h-b-e-s, also die musikalischen Buchstaben e-a-s-si-b-e-s von Jean Sibelius (1865-1957). Die Oboe schreibt den Namen Erik Bergmans (1911-): e-b-e-g-a und die Flöte den Namen Paavo Heininens (1938-): a-h-e-e. In den letzten Takten kehrt Joonas Kokkonen nach Hause zurück: a-(as)-es-e: eine für ihn so typische E-Dur-Harmonie, wie beim Schluß der Oper *Die letzten Versuchungen* und des *Requiem*s,

und die Buchstaben S.D.G. L.D. — Soli Deo Gloria, Laus Deo beschließen sein Werk.

Tero-Pekka Henell

Die Mitglieder des **Sinfonia Lahti -Bläserquintetts** sind junge Spitzenmusiker aus dem Symphonieorchester Lahti. Das Quintett wurde 1989, als das Orchester Outi Viitaniemi-Parikka (geb. 1962) als Soloflötistin, und Harri Ahmas (geb. 1957) als Solofagottist engagierte, gegründet. Die übrigen Mitglieder des Quintetts hatten schon mehrere Jahre in Lahti gespielt; der Solo-Oboist Lasse Junttila (geb. 1960) ab dem Jahre 1984, der Soloklarinetist Timo Saarenpää (geb. 1950) ab 1971 und der Solohornspieler Pertti Kuusi (geb. 1961) ab 1983. Die Quintettspieler sind alle auch als Solisten im Orchester aufgetreten. Im Konzertprogramm des Sinfonia Lahti -Bläserquintetts hat meistens gerade Joonas Kokkonens *Bläserquintett* gestanden, wobei der Komponist selbst den Musikern wertvolle Ratschläge geben konnte. Dies ist die erste Plattenaufnahme des Sinfonia Lahti -Bläserquintetts.

Lahti ist eine Stadt mit rund 100 000 Einwohnern, ein modernes Zentrum des Sports, der Kultur, der Industrie und des Handels, 100 Kilometer nördlich der finnischen Hauptstadt Helsinki gelegen. Das Gebiet von Lahti wird von mächtigen Moränen durchschnitten; eine reizende Note im Stadtbild bringt sommers wie winters der schöne Vesijärvi-See ein. Das internationale Sportzentrum von Lahti ist ständig Schauplatz großer Wettkämpfe. Alljährlich findet im August in Lahti die internationale Orgelwoche statt, die zu den bekanntesten Orgelfestspielen der Welt gehört. Die Stadt ist auch durch die Internationale Biennale für Poster und die Internationale Mukkula-Schriftstellerkonferenz bekannt.

Das **Symphonieorchester Lahti** wurde 1949 gegründet, um die Traditionen des 1910 von der Gesellschaft der Musikfreunde Lahtis gegründeten Orchesters aufrechtzuerhalten. In späteren Jahren entwickelte sich das Orchester zu einem der besten in Skandinavien. Seine Aufnahmen unter der Leitung von Osmo Vänskä (Hauptgastdirigent 1985-88, Chefdirigent seit 1988) und Ulf Söderblom (Chefdirigent 1985-88, Hauptgastdirigent 1988-91) brachten dem Orchester internationalen Ruhm, nicht zuletzt durch die Erstaufnahme der Urfassung von Sibelius' *Violinkonzert* (BIS-CD-500). Auf früheren CD spielte das Orchester Musik von Crusell (BIS-CD-345) und Kalevi Aho (BIS-CD-396). Die Gesamtaufnahme

von Joonas Kokkonens Orchesterschaffen durch dieses Orchester (BIS-CD-468, 485, 498, 508 und 528) ist eines der größten Phonogrammvorhaben Finnlands.

Das Symphonieorchester Lahti bringt wöchentliche Konzerte im Konzerthaus Lahti (Architekten Heikki und Kaija Sirén, 1954) und in der Ristinkirkko (Kreuzkirche, Alvar Aalto 1978), in der auch sämtliche Aufnahmen gemacht wurden. Das Orchester erscheint auch bei der Orgelwoche Lahti und bei Opernaufführungen in der Stadt.

Ulf Söderblom (geb. 1930) ist einer der führenden finnischen Dirigenten aller Zeiten. Er interessiert sich vor allem für Oper und für größere Chormusik; seit 1957 dirigiert er an der finnischen Nationaloper (seit 1973 als Chefdirigent). Seit dem Wiederbeginn 1967 der Opernfestspiele in Savonlinna dirigiert er auch regelmäßig dort. Er engagiert sich unermüdlich für die neue finnische Musik und hat viele der bekanntesten finnischen Werke für Chor und Orchester dirigiert (und z.B. Aarre Merikantos *Juha*, Sallinen's *Ratsumies*, Kokkonens *Die letzten Versuchungen*, Uuno Klami's *Psalmus* und Paavo Heininen's *Die Silketrommel* aufgenommen); darüber hinaus hat er die ersten finnischen Aufführungen von einer Reihe wichtiger internationaler Werke für Chor und Orchester geleitet. Im Jahre 1977 erhielt er den Staatspreis für Tonkunst und 1991 verliehte ihm der finnische Präsident den Ehrentitel eines Professors. 1985-88 war Ulf Söderblom als künstlerischer Leiter des Symphonieorchesters Lahti und 1988-91 als Gastdirigent tätig. Dies ist Ulf Söderbloms vierte BIS-Aufnahme.

Osmo Vänskä (geb. 1953) gehört zu der Spitzengarde der jungen finnischen Dirigenten mit internationalem Renommee. Er studierte Dirigieren an der Sibelius-Akademie unter der Leitung von Jorma Panula und legte 1979 das Dirigierexamen ab. Außerdem hat er Privatunterricht in London und Berlin-West absolviert und an einem Meisterkurs von Rafael Kubelík in Luzern teilgenommen. Osmo Vänskä ist auch ein hervorragender Klarinettist. Er hat Klarinette an der Sibelius-Akademie unter der Leitung von Sven Lavela sowie in Berlin unter Karl Leister studiert. In den Jahren 1971-77 wirkte er als 1. Klarinettist im Philharmonischen Orchester Turku sowie 1977-82 als stellvertretender 1. Klarinettist im Philharmonischen Orchester Helsinki.

1982 war Osmo Vänskä Sieger im internationalen Wettbewerb junger Dirigenten in Besançon, und hiernach hat er regelmäßig in Finnland, Norwegen und Schweden große Orchester geleitet. Seine Karriere hat auch außerhalb Skandinaviens rasche Fortschritte gemacht, so hat er u.a. in Frankreich, Holland, der Tschechoslowakei, Estland und Japan gearbeitet.

Zum ersten Gastdirigenten des Symphonieorchesters Lahti wurde Osmo Vänskä im Herbst 1985 berufen. Im Herbst 1988 wiederum nahm er seine Tätigkeit als künstlerischer Leiter des Orchesters auf. Er dirigiert auf 6 weiteren BIS-Platten.

Joonas Kokkonen (né le 13 novembre 1921) a composé quatre symphonies (respectivement BIS-CD-485, 498, 508 et 468) et trois œuvres pour orchestre que bien des gens pourraient appeler symphonies: *Musique pour orchestre à cordes* (BIS-CD-485), *Esquisses symphoniques* (BIS-CD-468) et *Opus sonorum* (BIS-CD-508). Ces trois pièces ne répondent cependant pas aux demandes d'un matériel musical strict et d'unité totale qu'exige Kokkonen dans une symphonie.

Deux œuvres pour orchestre de chambre, appelées symphonies de chambre par le compositeur lui-même, sont intimement reliées à son cycle de symphonies: *Sinfonia da camera* et *...durch einen Spiegel...* Elles se conforment aux principes symphoniques de ses compositions: "Dans une symphonie, tout dépend de tout le reste et chaque détail exerce une influence sur le tout."

...durch einen Spiegel... (Métamorphoses pour 12 cordes et clavecin) habite un monde entièrement différent de celui de la *Sinfonia da camera*. Même si le constant développement stylistique de Kokkonen n'a jamais avancé à grands sauts, il y a quand même une bonne distance de la *Sinfonia da camera* et des sonorités expressives de la *seconde symphonie* à l'œuvre *...durch einen Spiegel...* écrite en 1977, cinq ans après la *quatrième symphonie*. L'emploi du clavecin comme instrument solo inspira une expérience au compositeur: la musique se groupe en une petite agglomération non seulement dans la partition et dans les parties instrumentales mais encore sur la scène aussi. Les couleurs tonales sont plus importantes dans cette œuvre que dans les précédentes et sont vraiment employées comme éléments de construction. Les notes de violon, aux sonorités aiguës de flûte, créent une atmosphère spéciale

comme le font les échos du clavecin et l'emploi périodique de sourdines. Avec cette œuvre, Kokkonen créa une nouvelle sorte de "concerto pour clavecin" qui figure souvent aux programmes de concert avec le 5e *Concerto Brandebourgeois* de J.S. Bach.

Joonas Kokkonen explique ainsi les origines de ...*durch einen Spiegel*...: "J'ai déjà dit avec intention que je ne pouvais plus commencer une nouvelle pièce sans savoir comment je la finirais. J'ai réfléchi longtemps à la totalité de mes œuvres, puis la question devint étonnamment claire. En 1976, je représentais la Finlande à une conférence internationale de musique à Paris. Pendant les discours souvent ennuyeux, mes pensées s'évadaient et, soudainement, comme dans un éclair, la structure de ma nouvelle œuvre devint claire. Je me revois encore faire un petit dessin représentant la forme en entier de ma pièce au bas du programme de la conférence. La composition y resta fidèle jusqu'à la fin.

Le titre peut-être un peu mystérieux mérite une explication. J'ai eu une vision au courant de la composition de l'opéra *Les Dernières Tentations*. Le texte biblique de l'épître de saint Paul aux Corinthiens me vint à l'esprit — afin d'éviter des malentendus, je dois avouer que je ne connais pas très bien la Bible. Quoi qu'il en soit, je me rappelai les mots: "Aujourd'hui, certes, nous voyons dans un miroir, d'une manière confuse" ("Jetzt sehen wir durch einen Spiegel, in rätselhafter Gestalt"; 1 Co 13:12). Cette vision me rappela de vieux miroirs que j'avais vus dans ma jeunesse. La couche d'argent était généralement si mince qu'on ne pouvait que s'imaginer vaguement à travers les trous ce qu'il y avait de l'autre côté. Il ne peut être question de musique à programme ici — ni ailleurs non plus."

La forme de la pièce est typique de Kokkonen. Comme la *Sinfonia da camera*, elle commence par une introduction lente et, après des mouvements intermédiaires animés à la manière de scherzos, elle se termine lentement aussi. ...*durch einen Spiegel*... est joué sans interruption quoique ses quatre mouvements (*Andante*, *Allegro*, *Allegro ma non troppo* et *Molto adagio*) sont très différents les uns des autres.

...*durch einen Spiegel*... est une composition pour 4 violons I, 3 violons II, 2 altos, 2 violoncelles, contrebasse et clavecin. Elle fut commandée par Les Cordes du festival de Lucerne et est dédiée à Rudolf Baumgartner.

Le *Quintette à vent* fut complété en 1973. Joonas Kokkonen n'avait pas écrit de musique de chambre depuis longtemps étant donné que le *second quatuor à cordes* (BIS-CD-458) avait été terminé en 1966 déjà. De nombreuses pièces importantes furent cependant composées entre ces deux œuvres — la *troisième symphonie*, les *Esquisses symphoniques*, le *Concerto pour violoncelle* (BIS-CD-468), la cantate *Erekhteion* (BIS-CD-498) et la *quatrième symphonie* qui fut créée en 1971 au concert des 50 ans du compositeur. Peu après cette symphonie, Kokkonen se mit au *Quintette à vent*. Il en dit lui-même :

“J’ai écrit le *Quintette à vent* pour l’ensemble Den Norske Blåsekvintett d’Oslo qui m’avait demandé une pièce dans le cadre d’une commande de musique de tous les pays nordiques. J’avais caressé des projets d’un quintette à vent pendant plusieurs années mais cette commande me décida à mettre le projet à exécution. J’ai commencé à y travailler en décembre 1971 et pensais le terminer en une couple de mois, utilisant les idées que j’avais eues pendant des années. Or, je compris vite que ces vieilles idées exigeaient un remaniement fondamental; le compositeur avait beaucoup changé en quelques années. C’est pourquoi le quintette fut plus long à écrire que prévu et la version finale ne fut achevée qu’en mai 1973.

Le premier mouvement du quintette, *Andante*, renferme le contenu le plus étendu et le plus “lourd”. Les trois autres mouvements sont plus rapides et le ton naturel de divertissement d’un quintette à vent apparaît dans des formes variées. Le ton d’ensemble n’est que sporadiquement interrompu par certaines notes à la hauteur problématique — comme un reflet du premier mouvement. La couleur tonale du *Quintette à vent* repose sur des techniques traditionnelles et je n’ai pas utilisé d’instrument alternatif. J’ai cependant, à l’intérieur de ces limites, essayé de faire très attention aux différentes possibilités soniques du quintette à vent.

Après plusieurs œuvres orchestrales de grande échelle, la composition d’un quintette à vent voulait dire un retour à mes “vieilles amours”, la musique de chambre. C’est pourquoi ce travail fut une tâche inspiratrice et évidente.”

Joonas Kokkonen commença la composition de *Sinfonia da camera* immédiatement après l’achèvement de sa *seconde symphonie*. Il parle ainsi de sa naissance : “L’œuvre fut écrite à la demande de l’orchestre de chambre Les Cordes

du festival de Lucerne et de son chef, Rudolf Baumgartner. J'ai commencé le travail au printemps de 1961 et je l'ai terminé au début de juin 1962.

J'ai d'abord entendu un concert par Les Cordes du festival de Lucerne au festival de Lucerne en 1960 où l'orchestre joua *Kunst der Fuge* (L'Art de la fugue) de Bach. Afin de commémorer ce concert inoubliable et de faire une dédicace à cet orchestre et à son chef, j'ai commencé ma composition par le motif B-A-C-H dont les intervalles, secondes mineures, tierces mineures et une quarte juste (le résultat des intervalles contenus dans B-A-C-H — je n'en ai découvert la raison que des mois plus tard) forment, ainsi que leurs intervalles complémentaires, le matériel mélodique et harmonique central de la composition. L'emploi du motif B-A-C-H est en même temps un humble témoignage de déférence envers le maître. L'étude de ses œuvres m'a appris plus que celle de quoi que ce soit d'autre."

Sinfonia da camera est écrite pour 4 violons I, 3 violons II, 2 altos, 2 violoncelles et une contrebasse.

Il paesaggio fut commandé par la ville de Järvenpää — la ville où réside Kokkonen (comme aussi Jean Sibelius et plusieurs autres compositeurs et artistes) — pour l'inauguration de la salle de concert de Järvenpää le 13 février 1987. Le compositeur a décrit sa pièce comme suit:

"Le mot italien "Il paesaggio" veut dire "paysage". Le nom de la pièce se rapporte au paysage du lac Tuusula que je connais depuis près de 60 ans et qui m'a si souvent inspiré. J'ai employé la langue de la musique, l'italien, tout simplement pour marquer qu'il ne s'agit pas de musique descriptive mais plutôt d'un point de départ pour l'œuvre. C'est pourquoi elle porte le sous-titre de "Musica per orchestra da camera" (Musique pour orchestre de chambre)." Dans le cas présent, l'orchestre de chambre se compose d'un quintette à vent et de cordes.

Joonas Kokkonen termine son œuvre par une devinette (dans la partition le mot "Enigma" apparaît 11 mesures avant la fin). Dans le thème final, il souhaite rappeler trois autres compositeurs originaires de Järvenpää. L'orchestre en entier joue d'abord à l'unisson mi, la, mi bémol, si, si bémol, mi, mi bémol ou les notes musicales du nom de Jean Sibelius (1865-1957): E-A-S-Si-B-E-S. Le hautbois épelle le nom d'Erik Bergman (1911-): E-B-E-G-A (mi-si bémol-mi-sol-la) et la flûte épelle celui de Paavo Heininen (1938-): A-H-E-E (la-si-mi-mi).

Dans les mesures finales, Joonas Kokkonen rentre à la maison: A (la)-(As (la bémol))-S (mi bémol)-E (mi); l'œuvre se termine dans sa tonalité préférée, celle de mi majeur, dans laquelle se terminent l'opéra *Les Dernières Tentations* et le *Requiem*, et les lettres S.D.G. L.D.: Soli Deo Gloria, Laus Deo.

Tero-Pekka Henell

Les membres du **Quintette à vent "Sinfonia Lahti"** sont des jeunes musiciens de première classe de l'Orchestre Symphonique de Lahti. Le quintette fut fondé en 1989 lorsque l'orchestre engagea Outi Viitaniemi-Parikka (1962-) comme flûte solo et Harri Ahmas (1957-) comme basson solo. Les autres membres du quintette avaient déjà joué quelques années à Lahti: le hautboïste solo Lasse Junttila (1960-) depuis 1984, la clarinette solo Timo Saarenpää (1950-) depuis 1971 et le cor solo Pertti Kuusi (1961-) depuis 1983. Tous les membres du quintette ont aussi joué en solistes avec l'orchestre. Le *Quintette à vent* de Joonas Kokkonen a souvent figuré au programme des concerts du *Quintette à vent "Sinfonia Lahti"* et le compositeur a donné des conseils précieux aux exécutants. C'est le premier disque BIS du *Quintette à vent "Sinfonia Lahti"*.

Lahti est une ville d'environ 100,000 habitants à 100 km au nord de la capitale finlandaise, Helsinki; c'est un centre moderne de sport, culture, commerce et industrie. La région de Lahti est entourée d'imposants glaciers et le lac Vesijärvi, aussi beau en hiver qu'en été, contribue au charme de la ville. Des compétitions majeures de sport ont fréquemment lieu au centre international de sport de Lahti. Un des festivals d'orgue les plus réputés du monde, la Semaine internationale d'orgue de Lahti, s'y tient chaque année en août. La ville est aussi connue grâce à la Biennale internationale de posters et à la conférence internationale d'auteurs Mukkula.

L'Orchestre Symphonique de Lahti fut fondé en 1949 afin de poursuivre les traditions de l'orchestre institué en 1910 par la société des Amis de la musique de Lahti. Ces dernières années, l'ensemble est devenu un des plus remarquables des pays du Nord. Ses enregistrements sous la direction de ses chefs Osmo Vänskä (principal chef invité de 1985 à 88, chef attitré depuis 1988) et Ulf Söderblom (chef attitré de 1985 à 88, principal chef invité de 1988 à 91) lui ont gagné une réputation internationale; on remarqua particulièrement le premier enregistrement de la

version originale du *Concerto pour violon* de Sibelius (BIS-CD-500). L'orchestre a aussi enregistré sur disque de la musique de Crusell (BIS-CD-345) et de Kalevi Aho (BIS-CD-396). L'édition complète de la musique orchestrale de Joonas Kokkonen (BIS-CD-468, 485, 498, 508, 528) est un des plus grands projets du disque finlandais.

L'Orchestre Symphonique de Lahti donne chaque semaine des concerts à la salle de concert de Lahti (architectes Heikki et Kaija Sirén, 1954) et à la Ristinkirkko (église de la Croix; Alvar Aalto, 1978); tous les enregistrements de l'orchestre ont également lieu dans cette église. L'orchestre participe aussi à la Semaine internationale d'orgue de Lahti et aux représentations d'opéra de la cité.

Ulf Söderblom (1930-) est un des chefs d'orchestre finlandais les mieux connus de l'histoire. Il s'est surtout dédié à l'opéra et à la grande musique vocale; il a dirigé à l'Opéra National finlandais depuis 1957 et il en est le chef attitré depuis 1973. Il a dirigé au festival d'opéra de Savonlinna depuis sa reprise en 1967. Il a aussi été un champion infatigable de la nouvelle musique finlandaise. Il a dirigé plusieurs des œuvres majeures finlandaises les mieux connues pour chœur et orchestre (ses enregistrements comprennent *Juha* d'Aarre Merikanto, *Le Cavalier* de Sallinen, *Les Dernières Tentations* de Kokkonen, *Psalmus* d'Uuno Klami et *Le Tambour de soie* de Paavo Heininen) et donné la première finlandaise d'œuvres majeures internationales pour chœur et orchestre. On lui décerna le Prix de Musique de l'état finlandais en 1977 et, en 1991, le président de la Finlande lui accorda le titre honorifique de professeur. Ulf Söderblom fut le directeur artistique de l'Orchestre Symphonique de Lahti de 1985 à 88; de 1988 à 91, il en fut le principal chef invité. Ceci est son 4e disque BIS.

Osmo Vänskä (1953-) appartient à l'élite des jeunes chefs d'orchestre finlandais de réputation internationale. Il a étudié la direction à l'Académie Sibelius avec Jorma Panula et y a obtenu son diplôme en 1979. Il a aussi étudié privément à Londres et à Berlin Ouest et il a pris part au cours de maître de Rafael Kubelík à Lucerne. Osmo Vänskä est également un clarinettiste actif: il a étudié la clarinette avec Sven Lavela à l'Académie Sibelius et avec Karl Leister à Berlin Ouest. Il fut première clarinette à l'Orchestre Philharmonique de Turku de 1971 à 77 et, de

1977 à 82, il fut l'assistant du clarinettiste solo à l'Orchestre Philharmonique d'Helsinki.

En 1982, Osmo Vänskä gagna le Concours de Besançon pour jeunes chefs d'orchestre, après quoi il dirigea les principaux orchestres de Finlande, Norvège et Suède. Sa carrière internationale prit rapidement son essor hors du Nord et Vänskä a travaillé en France, aux Pays-Bas, en Tchécoslovaquie, en Estonie et au Japon entre autres.

Vänskä a dirigé des opéras au Festival d'opéra de Savonlinna, à l'Opéra Royal de Stockholm et à l'Opéra National de Finlande. Il était le principal chef invité de l'Orchestre Symphonique de Lahti à l'automne 1985 et, trois ans plus tard, il en devenait le directeur artistique. Il apparaît sur 6 autres disques BIS.

INSTRUMENTARIUM

Wind Quintet

Flute: Muramatsu Gold, Tokorozawa 1989

Oboe: G. Graessel, Nuremberg 1973

Clarinet: Selmer 10, Paris 1973. Vandoren 360 mouthpiece

Bassoon: Wilhelm Heckel, Biebrich am Rhein 1951

Horn: Rauch, F/B, Oslo 1990

...durch einen Spiegel...

Harpsichord: Kurt Wittmayer 1976, copy of instrument by I. Dulcken, 1745

Sinfonia Lahti

The project to record Kokkonen's Complete Orchestral Music is supported by the City of Lahti, the Finnish Cultural Foundation, ESEK, LUSES and TEOSTO.

DDD

RECORDING DATA

Recorded in September–October 1991 at the Church of the Cross (Ristinkirkko), Lahti, Finland

Recording producer and sound engineer: Robert von Bahr

Project supervisor: Tero-Pekka Henell

Digital editing: Siegbert Ernst

Neumann microphones; SAM 82 mixer and microphone amplifier by Didrik De Geer, Stockholm; Fostex D-20 DAT recorder

BOOKLET AND GRAPHIC DESIGN

Cover text: © Tero-Pekka Henell 1991

Translations: Andrew Barnett (English); Christiane Saloranta (German); Arlette Lemieux-Chené (French)

Front cover painting: Matti Koskela, Lahti, *Entrée II* (1989), gouache painting, 94 x 131 cm (photo: Kimmo Koskela)

Photographs: Juha Tanhua (musicians); Markku Lehtinen (church)

Joonas Kokkonen drawing: Seppo Syrjä

Typesetting, lay-out: Kyllikki & Andrew Barnett, Compact Design Ltd, Saltdean, Brighton, England

BIS recordings can be ordered from our distributors worldwide.

If we have no representation in your country, please contact:

BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden

Tel.: +46 8 544 102 30 Fax: +46 8 544 102 40

info@bis.se www.bis.se

BIS-CD-528 © & © 1991, BIS Records AB, Åkersberga.

Joonas Kokkonen